

ITALIË Grand Tour naar Rome

Het mooiste van Italië in één grote rondreis verenigd: de historische centra van Verona, Assisi, Siena en Pisa, het grootste openluchtmuseum van Europa, Venetië, de eeuwige stad Rome, waar geschiedenis en bruisend leven dagelijks in elkaar overlopen, plus de stad met het grootste culturele erfgoed, Florence. Deze lange reis, ruim 1150 km binnen Italië, voert bovendien door de adembenemend mooie landschappen van o.a. Umbrië en Toscane.

Wat zijn CamperRoutes?

Deze reisgids biedt een persoonlijke selectie van mooie, interessante routes en bezienswaardigheden in een vooraf geselecteerd gebied. De persoonlijke keuzes die in deze gids worden gemaakt, zijn gebaseerd op jarenlange ervaring van de samenstellers als reisjournalisten en toeristische redacteurs.

Kust Route

Berg Route

Steden Route

Landelijke Route

CamperRoutes.nl

Uitgever/Hoofredactie:
Travelscript VoF
Postbus 115,
7240 AC Lochem

Tekst en fotografie:
Mike en Loes Bisschops,
Thijs Tuurenhout

Cartografie: EMK Deventer
Vormgeving:
MerkMeester, Harderwijk
Druk: Drukwerkdeal.nl

Contact:
info@CamperRoutes.nl
www.CamperRoutes.nl

Deze route verkenden we in mei 2013. Alle in deze gids opgenomen informatie is degelijk gecheckt. Gegevens zijn echter onderhevig aan veranderingen. Wij houden ons aanbevolen voor aanvullingen.

1e druk: oktober 2013

Een beschrijving van 12 bezochte camperplaatsen en campings in Italië;
5 pagina's met praktische reisinformatie en tips voor onderweg;
De mooiste kerken van Italië;
Een kort historisch overzicht.

Auteursrecht

Camperroutes.nl is een uitgave van VoF Travelscript te Lochem. Alle teksten en foto's zijn auteursrechtelijk beschermd. Overname van delen uit deze uitgave is alleen toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
www.camperroutes.nl
info@camperroutes.nl

INHOUD

- 4 - 5 Inleiding en routekaart
- 6 - 7 Heen- en terugreis
- 8 - 9 Een stukje geschiedenis
- 10-25 Verona en Venetië
- 26-35 Cervia, San Marino en San Leo, Assisi
- 36-51 Via Spoleto naar Rome; Portret van Rome
- 52-59 Orvieto en Siena
- 60-67 Florence en Pisa
- 68-70 Praktische informatie en wetenswaardigheden

Blik op het Forum Romanum
vanaf de Capitoolheuvel

DE GRAND TOUR NAAR ROME

In vorige eeuwen was het voor jonge mannen uit goede families een mooie traditie om als voorbereiding op hun volwassen leven 'De Grote Reis naar Rome' te maken, de Grand Tour. Meestal beginnend in Parijs, maar altijd via Verona, Venetië en Florence om daar kennis te maken met de Renaissance-cultuur en natuurlijk met het 'dolce vita'. Het waren immers jonge knapen die overliepen van de testosteron en die met een dikke portemonnaie van pa en met begeleiding van bedienden de aristocratische beest mochten uithangen.

In deze gids beschrijven we de reis vanaf Noord-Italië naar Rome en terug. Wie niet meer dan twee tot drie weken heeft, kan met deze gids een mooie lange reis maken via Verona, Venetië, een stukje Adriatische kust, San Marino en Assisi naar Rome en terug via Sienna, Florence en Pisa. Op die manier zijn in betrekkelijk korte tijd de belangrijkste kunststeden van Italië te bezoeken en de mooiste landschappen van Toscane en Umbrië te bewonderen.

Wie iets langer de tijd heeft, kan onderweg korte of langere stops maken in plaatsen als Gubbio, Spoleto, Orvieto, Montepulciano en San Gimignano, of een paar dagen tot rust komen op fijne campings aan het meer van Trasimeno. In deze gids plaatsen we waar mogelijk verwijzingen naar extra tussenstops, die we uitgebreid beschrijven in onze gids Toscane en Umbrië.

Deze route bestaat uit 5 delen

- 1 Door de Veneto, van Verona naar Venetië
- 2 Langs de Adriatische kust naar Assisi
- 3 Van Assisi naar Rome Portret van Rome
- 4 Van Rome via Orvieto naar Siena
- 5 Florence en Pisa terug naar Nederland

1 VENETO: VERONA EN VENETIË (vervolg)

Openluchtmuseum Venetië

Venetië is waarschijnlijk 's werelds grootste openluchtmuseum, afgeladen als het is met historische gebouwen, kerken en belangrijke kunst. De vraag is waar je moet beginnen. Op San Marco of in de Accademia? Wij lieten de keuze afhangen van de lengtes van de wachtrijen. Hoe dan ook: de Rialtobrug kan je het beste vanaf het water bekijken, terwijl je op een Vaporetto door het Canal Grande vaart. Dan vermijd je de bijna niet door te komen kluiten toeristen.

IN 'T KORT

Vaar in een Vaporetto (de 'Kanaalbus') door het Canal Grande en geniet van het uitzicht op de paleizen langs en de activiteiten op het kanaal. Bezoek schitterende kerken en musea en strijk neer op een terras voor een salade of een pasta met een wijntje. Slenter door smalle winkelstraatjes op Dorsoduro, Santa Croce en San Polo, Castello en Cannaregio en geniet van de unieke sfeer van historisch Venetië.

ZIEN OF DOEN:

- San Marco kathedraal en het Dogenpaleis
- De Accademia; beeldhouw- en schilderkunst vanaf de middeleeuwen en de Byzantijnse periode tot barok en rococo
- De Scuola Grande di San Rocco met de meesterwerken van Tintoretto, de Venetiaanse grootmeester van de Hoge Renaissance
- Met de Vaporetto langs de paleizen aan het Canal Grande

BIJ VOLDOENDE TIJD:

- Peggy Guggenheim Foundation in Dorsoduro, met moderne kunst in een 'huiskamersfeer'. Interessant werk van Picasso, Fernand Leger, Max Ernst, Dalí en Mondriaan
- Ca' Rezzonico, barokpaleis met deels oorspronkelijke inrichting
- Museo Correr, het stedelijk museum waar de geschiedenis van Venetië wordt getoond in geschriften, gebruiksvoorwerpen, beeldhouwkunst en schilderijen.
- De Santa Maria Glorioso dei Frari op Dorsoduro; Titiaan en Tintoretto

Gondola, gondola...

Van Verona naar Venetië

We rijden over de tolweg A4 van Verona in ongeveer anderhalf uur naar onze volgende stop: Camping Fusina Venezia. Dit is een ideaal uitgangspunt voor een paar dagen Venetië. De ligging is bovendien erg mooi. We kunnen direct aan zee staan en zien de vrachtschepen op weg naar de havens van Mestre op vijftig meter afstand passeren.

Dure gondelvaarten

De overtocht met de snelle bootjes vanaf Terminal Fusina naar Zattere aan het grote kanaal van Giudecca duurt 25 minuten. Vanaf de halteplaats is het vijf minuten lopen naar de Accademia - het 'Rijksmuseum' van Venetië (vooraf reserveren!) - aan het Canal Grande. Aan de overkant van het kanaal begint de wijk San Marco en wij hebben er lol in om onszelf direct te verliezen in alle kleine straatjes achter het kanaal en via Teatro La Fenice naar het San Marcoplein te lopen. Het is een erg rustige vrijdag in april. De drukte concentreert zich vanochtend vooral op de kleine kanaaltjes. De gondeliers doen goede zaken. Dat doen ze trouwens elke dag, vooral nu er dagelijks een of twee enorme cruiseschepen aanmeren achter het Centraal

Station. Vanaf een uur of negen verspreiden zo'n 2000 tot 5000 kapitaalkrachtige Amerikanen en (vooral) Chinezen en Russen zich over de stad en allemaal willen ze een gondelvaart maken met een zingende gondelier. We zien ze en we horen ze. Maar we horen ook dat ze de prijzen flink hebben opgedreven. Een uurtje gondelen kost al gauw € 80 tot € 100. En afdingen is er niet bij!

De Basiliek van San Marco

We besluiten van het moment te profiteren en direct de San Marco en daarna het Dogenpaleis te bezoeken. Er zijn zowaar geen wachtrijen en de toegang tot de kerk is gratis, maar wel moeten we eerst de rugzakjes wegbrengen naar het bagagedepot in de Calle Spadaria, tegenover de zijkant van de basiliek. De entree in de kerk is somber. Er komt zo weinig licht binnen dat de ogen zeker vijf minuten nodig hebben om zich aan te passen. Maar dan ontvouwt zich ook langzaam een schouwspel waar je nauwelijks op bedacht kunt zijn. Overal waar je kijkt zijn gouden mozaïeken, aan de wanden, in de vijf koepels, en in de vele kapellen. Maar liefst 8000 m mozaïeken zijn in de kerk aangebracht. In eerste instantie weet je niet waar je moet kijken.

Van Romeinse Rijk tot Vaticaan

Tweeduizend jaar geleden was Rome het centrum van de wereld. Een groot deel van Europa en een deel van Noord-Afrika werden bestuurd vanuit Rome tot de val van het imperium in 476.

Tijdens de renaissance zorgden pausen als Nicolaas, Julius II en Leo X voor een grote opknabbeurt van de stad. Ze gaven belangrijke opdrachten aan schilders, beeldhouwers en architecten, waaronder Leonardo da Vinci, Michelangelo en Rafaël. Dat bracht Rome weer in het

centrum van de belangstelling.

De barok, als reactie op de reformatie, gaf weer een nieuwe impuls aan de architectuur en de beeldhouwkunst. Rondom de zestiende eeuw verrezen tal van weelderige bouwwerken - kerken, monumenten en fontein - die het katholicisme moesten uitbeelden als een aangenamer religie dan het strenge protestantisme. Bernini en Boromini waren in Rome de belangrijkste kunstenaars binnen de barok.

Het Forum Romanum, met rechtsboven de Palatijnheuvel en links het Colosseum. De drukke weg links (Fori Imperiali) is nu autovrij. Onder: interieur van de Santa Maria in Aracoeli

Als je met bovenstaande geschiedenis in notendop in het hoofd door Rome rondloopt, kan je je overal verbazen over de enorme omvang van de culturele erfenis van de stad en haar machthebbers. Opvallend is ook dat Italiaanse overheden hun cultuurmonumenten koesteren, terwijl je overal elders rond grote steden ziet hoe de verloedering toeslaat. Het toerisme speelt natuurlijk een grote rol. Want Rome trekt jaarlijks 12 miljoen bezoekers. Het kan er dus héél druk zijn!

Voor een eerste kennismaking met Rome - en daar gaan we in deze gids van uit - heb je zeker drie en liever vier dagen nodig. De illusie dat je het meeste dan hebt gezien mag je direct overboord zetten. Het is Napels niet. Eerst Rome zien en dan sterven geldt niet. Je wilt zeker nog een paar keer terug. Dus gooi dat muntje maar in de Trevi fontein...

Dag 1 – Het oude Rome

Camping Tiber Roma ligt zo'n 30 km buiten het centrum in een voorstad genaamd Prima Porta. Een shuttlebus brengt gasten gratis elk half uur naar het station van de regionale spoorlijn van Viterbo naar station Flaminio. Reisduur totaal zo'n 35 minuten.

Vanaf station Flaminio lopen we de ondergrondse in naar de Rode lijn (A) richting Anagnina. Het is vier haltes naar Termini, het hoofdstation van Rome, waar we kunnen overstappen op de Blauwe lijn (B), voor twee haltes naar Colosseo. Als we daar uitstappen zijn we helemaal in Rome. De drukte in de straten en het onmiddellijke uitzicht op het Colosseum: meer Rome dan dit iconische beeld kan je nauwelijks vinden.

Kort na ons bezoek werd de belangrijke verkeersader langs het Forum, de Via dei Fori Imperiali autovrij gemaakt. Alleen taxi's en stadsbussen mogen er nog

rijden. Gezien de hoeveelheid protesten van buurtbewoners zijn we er niet zeker van dat deze maatregel stand houdt. Nu lopen we nog langs de verkeersdrukte op een zeer warme dag naar het Tourist Information Point, waar we behalve een goede plattegrond ook een heerlijke Cappuccino en American koffie scoren, die we op het heerlijke terrasje naast het Information Point opdrinken.

Piazza Campidoglio

We willen eigenlijk eerst het Forum bezoeken, voordat het echt snoeiheet wordt omdat je daar grotendeels in de volle zon loopt. We laten ons echter verleiden om het monument aan het Piazza Venezia voor Victor Emanuel, de eerste koning van Italië, te bekijken en zelfs naar boven te lopen om van het uitzicht te genieten. Deze witte suikertaart uit 1911 is behoorlijk wanstaltig en bovendien kost het ons meer dan een uur om het dakterras te bereiken. Een-

maal boven hebben we wel een prachtig uitzicht over Rome. Vooral het overzicht over het Forum naar het Colosseum is de moeite waard.

Achter het witte monument ligt het door Michelangelo ontworpen plein op de zuidelijke Capitoolheuvel, waar in de oudheid tempels van Jupiter stonden: het Piazza del Campidoglio. Een enorme dubbele trap, de *Cordonata*, met aan weerszijden grote beelden van Castor en Pollux, leiden naar de Capitoolijnse

Rome en het Vaticaan

RomePass

De RomePass is 3 dagen geldig, geeft toegang tot openbaar vervoer + 2 x gratis toegang tot musea, verder diverse kortingen. Let op veel musea zijn gesloten op maandag. Prijs € 34 p.p. Trein station Prima Porta (camping) - Flaminio (Rome) 3 dagen € 16,50 p.p. (1 dag € 6), dit is inclusief openbaar vervoer Rome. Wij hebben alleen de treinkaart gekocht en niet de RomePass omdat de treinkaart ook al toegang gaf tot het openbaar vervoer in Rome. Afhankelijk van de musea die u wilt bezoeken kan de RomaPass voordeliger zijn. Enkele reis Prima Porta-Rome kost € 1,50 p.p. Let op: in veel musea gelden kortingen voor senioren. Paspoort tonen!

Forum Romanum

Open: dagelijks 31 mrt.-sept. 8.30-19.30 uur, okt. 8.30-19 uur, nov.-15 feb. 8.30-16.30 uur, 16 feb.-15 mrt. 8.30-17 uur, 16 mrt.-31 mrt. 8.30-17.30 uur. Toegang: € 12 Forum Romanum, Palatijn en Colosseum.

Colosseum

Toegang: € 12 Colosseum, Forum Romanum en Palatijn.

Pantheon

Maandag-zaterdag 9-19.30 uur, zondag 9-13 uur. Toegang: gratis.

Capitolijnse musea

Piazza del Campidoglio, Capitol Hill. Open: dinsdag t/m zondag 9.30-20 uur. www.museicapitolini.org

Vaticaan

Kaarten voor het Vaticaan kunnen het beste online besteld worden om te voorkomen dat je eindeloos (in de hete zon) in de rij moet staan, zeker in het hoogseizoen. Je moet dan wel een datum uitkiezen die niet meer veranderd kan worden. Trap niet in de 'Skip the line'-aanbiedingen, terwijl je naar het Vaticaan toeloopt wordt je er voortdurend mee lastig gevallen, je komt bedrogen uit. Het voordeligst is een gewone toegangskaart: € 16 p.p. (online reserveringskosten € 4). Let op: de bestelde kaarten moeten geprint worden! <http://biglietteriamusei.vatican.va/musei/tickets/>

Villa Borghese

Piazzale del Museo Borghese 5. Open: dinsdag-zondag 9-19 uur. Er worden beperkt bezoekers toegelaten max. 360 personen iedere 2 uur. Toegangstijden: 9-11 uur, 11-13 uur, 13-15 uur, 15-17 uur en 17-19 uur. Kaarten moeten minstens 7 dagen van tevoren gereserveerd worden. Toegang: € 9 p.p., reserveringskosten € 2. Reserveren kan op: www.gebart.it Ook deze kaarten moeten geprint worden!

7

Spoleto Camperplaats
Parcheggio P2**COÖRDINATEN**
ADRES

42.72758, 12.73310
Viale Giacomo Matteotti
I-06049 Spoleto

LIGGING
OPEN
TARIEF

Rustig, geïsoleerd
Hele jaar
€ 5

PLUS EN MINPUNTEN

- + Op loopafstand van centrum
- Geïsoleerd
- Geen zicht op parkeerplaats vanaf de weg

BESCHRIJVING

Een parkeerterrein omgeven door bomen aan de rand van het dorp, naast sportvelden. Geen voorzieningen. Je wandelt in 5 minuten naar het centrum. We vonden hem wat geïsoleerd maar met meerdere campers voelden we ons wel veilig, helemaal alleen zouden we er niet gaan staan.

EETTIPS VOOR ROME

Na een dag in de Vaticaanse Musea willen we 's avonds graag ergens lekker eten. Maar in de omgeving het Vaticaan lijkt het ons te toeristisch. Na wat zoeken vinden we in de buurt van Piazza Venezia een klein familierestaurant, Trattoria Melo. Tripadvisor geeft ze een heel goede beoordeling, dus we wagen het erop. En met succes. Het eten is heerlijk en de sfeer is leuk, met zingende opa's en een attente bediening. Adres: Via Magnanapoli, 6, 00187 Roma. Tel.: (0039) 06 6796366.

Een goede tip is nog: let op waar de Italianen zelf gaan eten. Daar is de prijs-kwaliteitsverhouding doorgaans goed. Dat was o.a. het geval bij het eerder genoemde restaurant 'In Roma', vlak bij het Capitool. Adres: In Roma, Via dei Fienili, 56, 00186 Roma, Tel. (0039) 06 69191024 www.inroma.eu

8

Rome, Prima Porta
Camping Tiber Roma**COÖRDINATEN**
ADRES

42.01011, 12.50389
Via Tiberina, km 1,5
I-00188 Roma (Prima Porta)
0039 633610733

TELEFOON
WEBSITE
E-MAIL
LIGGING
OPEN
TARIEF

www.campingtiber.com
info@campingtiber.com
Aan de oever van de Tiber
April-November
€ 17,- (ACSI + toeristenbelasting)

PLUS EN MINPUNTEN

- + Ligging t.o.v. Rome (shuttlebus en treinverbinding)
- + Modern sanitair
- + Goede voorzieningen
- Drassig bij regen

BESCHRIJVING

Groot terrein aan de oever van de Tiber, mooi aangelegd maar niet alle plaatsen zijn ruim, leuk verdeeld in verschillende velden. Goede schaduwplekken (wel een belemmering voor de TV-schotel). Een uitstekend uitgangspunt voor een bezoek aan Rome. Een shuttlebus brengt je in 5 minuten ieder half uur naar station Prima Porta en vandaar ben je in 20 minuten in Rome. Bij hevige regen (zoals tijdens ons verblijf) wateroverlast op veel plaatsen. In de vette kleigrond loopt het water nauwelijks weg. Wij sopten 2 dagen door grote plassen rond de camper. Verder een flinke winkel, redelijke restaurant en zwembad op het terrein. Uitstekend sanitair, modern, schoon, ruime douches, heerlijk warm water. Wifi alleen bij het restaurant € 5 voor 24 uur. Honden toegestaan.

